

UMUMIY O‘RTA TA‘LIM MUASSASALARIDA “LESSON-STUDY” YONDASHUVIDAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI

Muradova Feruza Abdurazak qizi

A.Avloniy nomidagi pedagogik

mahorat milliy instituti

2-bosqich tayanch doktoranti

E-mail: feruzabonu_muradova@mail.ru

Annotatsiya: Shiddat bilan rivojlanib borayotgan zamonda umumta‘lim maktablarida ta‘lim sifatini yanada oshirish eng muhim vazifalarimizdan biri hisoblanadi. Shu sababli turli xil metodikalarni ta‘lim tizimida sinab ko‘rish va eng maqbulini ta‘lim tizimi foydalanuvchilariga taqdim qilish darkor. Shu maqsadda “lesson-study” metodikasi orqali ta‘lim tizimini yanada rivojlantirish zarur deb hisoblaymiz.

Annotation: Improving the quality of education in secondary schools is one of our most important tasks in the rapidly developing era. Therefore, it is necessary to test different methods in the educational system and present the most suitable one to the users of the educational system. For this purpose, we believe that it is necessary to further develop the education system through the “lesson-study” methodology.

Kalit so‘zlar: Lesson-study, tadqiqot, o‘qituvchi, o‘quvchi, dars jarayoni, model.

Keywords: Lesson-study, research, teacher, student, teaching process, model.

Lesson study – bu Uzoq Sharqdagi sinfdagi so‘rovning shakli bo‘lib, u hamkorlikda uzoq muddatli o‘rganish orqali o‘qitish va o‘rganishning bir jihatini yaxshilashga qaratilgan. Pit Dadli uning kelib chiqishi va Angliyada foydalanish uchun qanday moslashtirilganligini tasvirlaydi. [3]

Ta‘lim va o‘rganish bo‘yicha tadqiqot dasturi (TLRP) “Sinflarda, maktablarda va tarmoqlarda qanday o‘rganishni o‘rganish” loyihasi davomida o‘qituvchining ta‘lim strategiyalarini baholashdan foydalanish bo‘yicha amaliyotini ishlab chiqish va amaliyotchilar o‘rtasida qanday o‘tkazish mumkinligini o‘rgandi. Loyihaning bir qismi darslarni o‘rganish deb ataladigan kasbiy ta‘lim va amaliyotni o‘tkazishning o‘ziga xos yondashuvini o‘rganishni o‘z ichiga oldi. Tadqiqot davom etmoqda, ammo sinov bosqichi yakunlandi va ushbu maqolaning mavzusi bo‘lib, unda quyidagilar tasvirlangan:

➤ Lesson study nima?

➤ U qanday ishlaydi?

➤ Va nima uchun bu o‘qituvchilar, maktablar va siyosatchilar uchun ahamiyatini oshiradi. [5]

“Lesson-study” nima?

“Lesson-study”ning ildizlari Uzoq Sharqda joylashgan bo‘lib, u Xitoy va Yaponiyada keng qo‘llaniladi. Bu g‘arb o‘qituvchilarining e‘tiboriga 1990-yillarda uchinchi xalqaro matematika va fanlarni o‘rganish (TIMSS) davomida ma‘lum bo‘ldi. Ikki amerikalik tadqiqotchi Ketrin Lyuis va Richard Xiyeber Yaponiyada bo‘lganlarida o‘qituvchilar va maktablar orasida “Lesson-study” yondashuvining keng tarqalgan amaliyotiga duch kelishdi. “Lesson-study” jarayonida o‘qituvchilar guruhlari o‘quvchilarning bilim olishi va o‘z sinflarida yaxshilanishi kerak bo‘lgan rivojlanish sohasini aniqlaydilar. Keyin ular o‘quvchilar ta’limining ushbu jihatiga ta’sir qilishi mumkin bo‘lgan o‘qitishdagi o‘zgarishlarni surishtiradilar. Quyida Yaponiyada ta’lim sifatini oshirishga qaratilgan hamda so‘nggi paytlarda olib borilgan keng ko‘lamli o‘qituvchilar tadqiqotlarini ko‘rib chiqamiz.

Bunda bir nechta turli xil fanlardan dars beruvchi o‘qituvchilardan tuzilgan guruh jamoasi shakllantiriladi.

Guruh bir yildan uch yilgacha birga ishlaydi. Ushbu guruhning vazifalari quyidagilardan iborat:

- o‘quvchilarning bilim olishini yaxshilashi va ta’lim sifatini oshirish mumkin bo‘lgan darslarni rejalashtirish;
- ushbu “tadqiqot darslarini” o‘rgatish va hamkorlikda yaqindan kuzatish;
- natijalarni diqqat bilan muhokama qilish va nima sodir bo‘lishini yozish – “muvaffaqiyatlar” va “muvaffaqiyatsizliklar”.

So‘nggi to‘qqiz yil ichida “Lesson-study” AQShning bir qator joylarida ishlab chiqilgan. U Angliya va Gonkongdagi Xalqaro Sifatli Ta’lim Assotsiatsiyasi (IQEA) loyihasida ham qo‘llaniladi. Ushbu maqolada tasvirlangan tadqiqot Buyuk Britaniyadagi darslarni o‘rganish bo‘yicha markazlashtirilgan va moliyalashtirilgan birinchi ishlanma va tadqiqotdir. [4]

“Lesson-study”ning asosiy komponentlari:

- Birgalikda tadqiqot rejimida ishlashning asosiy qoidalari.
- Case o‘quvchilaridan foydalanish.
- Siz o‘rganmoqchi bo‘lgan tadqiqotingiz yoki so‘rovingiz nima uchun ekanligini aniqlash.
 - Diqqatingiz haqida ma‘lum bo‘lgan narsalar bilan bog‘lanish.
 - Birgalikda rejalashtirish.
 - Birgalikda kuzatish va ma‘lumotlarni yig‘ish.
 - O‘quvchilar va tadqiqotchilar tomonidan o‘rganilgan narsalarni muhokama qilish, tahlil qilish va yozib olish.
 - Amaliyot davomida ma‘lumotlarni yozib olish va distillash (masalan, video, kadrlar yoki audiodan foydalanish).

- Boshqalarga yangilangan, takomillashtirilgan yoki o'zgartirilgan ma'lumotlardan o'rgangan narsangizdan o'rganishga yordam berish yo'llarini topish.
- Buni yetkazish uchun artefakt yaratish (xodimlar yig'ilishi, taqdimot, videorolik, murabbiylik qo'llanmasi) va undan foydalanish.

“Lesson-study” qanday ishlaydi?

Darsni tahlil qilish davomida amerikalik tadqiqotchilar yapon o'qituvchilari matematika bo'yicha yanada murakkab fan bilimlariga va tanqidiy jihatdan murakkab pedagogik fanlarga - matematikani qanday o'rgatish va bolalar matematikani qanday o'rganishga oid bilimlarga ega ekanligini aniqladilar. Bu hech bo'lmaganda qisman darsni o'rganish bilan bog'liq. Darsni o'rganish amaliyotni har doim ham, o'quvchilarning o'rganishi va ishlashini yaxshilash mumkin degan fikrga asoslanadi. Yaponiyada pedagogikani tekshirish va takomillashtirish uchun darslarni o'rganish va tahlil qilish guruhlari tuziladi. Guruhlar turli yoshdagi, tajribaga ega va maktab ierarxiyasining turli nuqtalarida bo'lgan amaliyotchilarni o'z ichiga olishi mumkin. Biroq, darsni o'rganish guruhida barcha a'zolar yangi amaliy bilimlarni ishlab chiqish va o'tkazish jarayonida bir xil ahamiyatga ega.

“Lesson-study” guruhi quyidagi jarayonlar orqali fanning ma'lum bir yo'nalishini o'qitish bo'yicha ta'lim sifati va pedagogik bilimlarni yaxshilashga e'tibor qaratadi:

- ✓ Ehtiyojni guruh tahlili (o'quvchilarni o'rganish)
- ✓ ularning amaliyotida pedagogik bilimlardagi kamchiliklar qayerda ekanligini tahlil qilish (o'quvchilar faoliyatini baholash asosida)
- ✓ so'nggi tadqiqotlar ushbu sohadagi o'zgarishlar haqida xulosa qilish.

Guruh o'qituvchilari “tadqiqot” yoki “o'rganish” darsini birgalikda rejalashtirishadi. Ularning maqsadi aniqlangan muammoni hal qilishga qaratilgan. Tadqiqot darsini birgalikda rejalashtirgandan so'ng, bir kishi darsni o'rgatadi, boshqalari esa kuzatadi. Dars uchta (yoki ko'paytmalari - olti yoki to'qqiz) o'quvchining maxsus o'rganishini hisobga olgan holda rejalashtirilgan. Ular sinfdagi turli o'quvchilar guruhlari xosdir (aytaylik, ushbu fan/aspekt bo'yicha quyi, o'rta yoki yuqori darajali). Darsning har bir bosqichi uchta bosqichning har birining ehtiyojlarini hisobga olgan holda rejalashtirilgan va dars rejasi odatda tadqiqot darsi davomida kuzatuvlar qayd etiladi.

Bir o'qituvchi dars beradi, boshqalari esa - har doim o'quvchilarning xatti-harakati va o'rganishiga e'tibor qaratishadi - ular nima qilishlari va o'rganishlari bashorat qilinganini haqiqatda sodir bo'lgan narsalar bilan taqqoslaydi. Darsdan so'ng guruhda muhokama o'tkaziladi. Bunda o'quvchilarning o'rganishlari kuzatish yozuvlari, yozib olingan video va audiolar yordamida batafsil muhokama qilinadi. Yaponiya va AQSh tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, bu holatga e'tibor qaratish o'quvchilar diqqat-e'tiborini o'rganishga qaratishga va o'qituvchidan e'tiborni

chalgʻitishga yordam beradi, bu esa guruh aʼzolari oʻrtasida erkinroq muhokama oʻtkazish imkonini beradi.

Koʻproq ochiq kuzatuvlar olib borilishi mumkin. Bunda potentsial yechimlar taklif qilinishi, muhokama va mulohazalarda koʻproq xavf-xatarlar oldini olish mumkin. Buning sababi, darsni oʻrganish guruhining barcha aʼzolari darsning egasidir. Bundan tashqari, munozara oʻqituvchi haqida emas - bu ularning barchasi masʼul boʻlgan oʻrganish (yoki uning yetishmasligi) haqida. Muayyan oʻqitish yondashuvni ishlab chiqish va takomillashtirishga qaratilgan tadqiqot darslari siklining oxirida ular mahalliy maktablar va kollejlardan taklif etilgan oʻqituvchilar va maslahatchilar auditoriyasi oldida oʻzlarining amaliyoti va tajribasini baham koʻrish uchun “ommaviy tadqiqot darsi”ni oʻtkazishlari mumkin. Bu tanqidni kengaytiradi, kamchiliklarni bilib olish hamda uni bartaraf etish uchun keng imkoniyatlar eshigini ochadi. Bu butun shahar hamda Respublika miqyosida boʻlib oʻtadigan tadbir, seminar, konferensiya shaklida boʻlishi mumkin. Bu yerda bolalar maktabdan keyin qoladilar va dars zalda oʻqiladi, soʻngra oʻqituvchilar, oʻquvchilar va tinglovchilar oʻrtasida yondashuvning afzalliklari haqida suhbat boʻladi. Bunga qoʻchimcha, Yapon darslarini oʻrganish guruhlari oʻz natijalarini nashr etadilar. Ushbu tadqiqotlar mamlakatda ishlab chiqarilgan oʻquv tadqiqot adabiyotlarining 50% dan ortigʻini tashkil etuvchi yapon oʻqituvchilari tomonidan keng oʻqiladi. Aksariyat yapon oʻqituvchilari bir vaqtning oʻzida kamida bitta darsni oʻrganish guruhida qatnashadilar.[6]

Nima uchun “Lesson-study” samarali?

Guruh aʼzolari darsni oʻrganishning oʻziga xos elementlari quyidagilardan iborat ekanligini aniqladilar:

Ushbu kuzatuvlarning barchasi oʻquvchilar va ularning oʻrganishiga qaratadi - bu koʻproq oʻquv jarayonlarini koʻrish, tasvirlash va muhokama qilish imkonini beradigan sinfdagi shovqin tezligini sekinlashtiradi.

birgalikda rejalashtirish, oʻqitish va tahlil qilish jarayoni oʻqituvchilarga tadqiqot darsini oʻtkazishda bevosita bir-biridan oʻrganish imkonini beradi. Sinovdagi koʻplab oʻqituvchilar hamkasblarini darsni oʻrganishda ishlab chiqilgan usullarga oʻrgatish uchun darsni oʻrganish usulini moslashtiradilar.

“Lesson-study” boshqa sinfdagi harakat tadqiqoti yoki soʻrovidan nimasi bilan farq qiladi?

“Lesson-study” sinfdagi harakat tadqiqoti yoki soʻrovining koʻplab boshqa shakllaridan farq qiladi. Harakat tadqiqotida oʻquvchilar maʼlum bir tarzda guruhlangan boʻlsa nima boʻlishini oʻrganishga qaratilgan tadqiqot savoli boʻlishi mumkin boʻlsa-da, darsni oʻrganish har doim oʻqitish va oʻrganishning bir jihatini yaxshilashga va taʼlim sifatini oshirishga qaratiladi. Tadqiqot savoli har doim: “Qanday qilib biz x ni y ga samaraliroq oʻrgatishimiz mumkin?” “Lesson-study”

jarayoni juda aniq qadamlarga ega, hatto darsdan keyingi muhokamani o'tkazish usuligacha hamda diqqatni jamlash va yaxshilashga qaratilgan yondashuvlardan biridir. Tadqiqotchilar va tajriba o'qituvchilari tomonidan yuqori darajada tuzilgan “maslahatlashuv” yoki tajriba almashish amaliyotiga o'xshash hisoblanadi.

XULOSA

Xulosa sifatida shuni ta'kidlashimiz mumkinki, birinchidan: “Lesson-study” yondashuvidan foydalanish maktab ta'limi, professional ta'limda o'qitish sifatini rivojlantirish va yanada takomillashtirishga xizmat qiladi. Uzoq Sharqda vujudga kelgan bo'lib, tajriba o'rganish va sohadagi keyingi ishlanmalar orqali olingan dalillarga ko'ra, ushbu mamlakatda ham ta'lim sifatini oshirish maqsadida qo'llanilishi mumkin. Ikkinchidan: vaqt va resurslarni taqsimlashni qanday tashkil qilish va ustuvorlikni aniqlash yuzasidan ushbu tadqiqotning dalillari shuni ko'rsatadiki, u sinflarga, undagi o'quvchilarga va bevosita o'qituvchilarga hamda ta'lim sifatiga ta'sir qiladigan amaliy bilimlarni ishlab chiqish va uzatish imkonini beradigan jarayonni ta'minlaydi hamda boshlang'ich va o'rta maktablarda o'qituvchilar rivojlanishining barcha bosqichlarida jalb qiladi. Uchinchidan esa ushbu metodika orqali avval o'qituvchida va o'quvchilarda kuzatilgan kamchiliklarni keyinchalik ham qayta-qayta ko'rish va tahlil qilish mumkinligi tufayli ham samaraliroqdir. Shuningdek, taklif etilayotgan yechimlarning kengaytirilgan yig'ilishlarda, seminar va konferensiyalarda muhokama qilinishi ham “lesson-study”ning keng miqyosda tarqalishiga hamda o'qituvchilarni tajriba almashishiga, hamkasblarning kasbiy bilimlarini yanada oshirish va ta'limdagi so'nggi yangiliklardan ham xabardor qilishga zamin yaratadi. “Lesson-study” yondashuvidan foydalanish umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Cordingley, P., Bell, M., Rundell, B., Evans, D., & Curtis, A. (2004). How do collaborative and sustained CPD and sustained but not collaborative CPD affect teaching and learning? London: EPPICentre, Institute of Education.
2. Department for Children, Schools and Families. (2008). Improving practice and progression through Lesson Study: a handbook for headteachers, leading teachers and subject leaders. London: DCSF.
3. Dudley, P. (2008). Lesson Study in England: from school networks to national policy. Presented at the World Association of Lesson Studies Annual Conference, Hong Kong Institute of Education.
4. Dudley, P. (2011) Lesson Study: what it is, how and why it works and who is using it, www.teachingexpertise.com
5. Dudley, P. (2012) Lesson Study in England: from school networks to national policy, International Journal of Lesson and Learning Studies, 1.1 pp 85-100

6. Dudley, P. (2013) Teacher Learning in Lesson Study: what interaction-level discourse analysis revealed about how teachers utilised imagination, tacit knowledge of teaching and freshly gathered evidence of pupils learning, to develop their practice knowledge and so enhance their pupils’ learning, *Teacher and Teacher Education, Teaching and Teacher Education* 34 (2013) 107e121
7. Hadfield, M., Jopling, M., and Emira, M. (2011) *An evaluation of the National Strategies Primary Leading Teacher programme*. London, Department for Education.
8. Hargreaves, D. H., (2012) *A self improving school system: towards maturity*, Nottingham, NCSL Pedder, D. and Opfer, D., (2012) *Professional learning orientations: patterns of dissonance and alignment between teachers’ values and practices*, *Research Papers in Education*, London, Routledge pp 1-32
9. Norwich, B., Dudley, P. and Ylonen, A (Forthcoming) *What Lesson Study can contribute to the classroom based formative assessment of pupils’ learning difficulties*.
10. Robinson, V., Hohepa, M., & Lloyd, C. (2009). *School leadership and student outcomes: identifying what works and why best evidence synthesis*. Auckland: New Zealand Ministry of Education.